



TOS..... 1 op de 20 leerlingen

Leerling 12 jaar reguliere VO, praktijkonderwijs:

*" maar sommige geloven mij niet...  
dat... als ze mij niet geloven dan word ik snel boos...  
bijvoorbeeld..eh... eh...(lang stil) ... dat weet ik niet..  
eh gisteren.. dat was de andere.... docent.. ik zit hier de docent... eh... ik deed niks...  
eh .. en toen zei die tegen mij je krijgt nog 1 kans...eh..  
ja... ik gooide toen alle spullen weg"*

*"ik ben altijd vrolijk als iets gezelligs is  
eh.. eh.. eh als aardige dingen ook gebeurt....vandaag eh....  
Die vrolijk dingen... dus...die dag was vrolijk...  
Enne... ja dat was het."*

Als wij kijken naar de prevalentiecijfers van TOS, ADHD en Dyslexie dan zien wij dat de problematiek TOS net zo vaak voorkomt als ADHD en Dyslexie. Uit de onderzoeken blijkt dat ADHD onder ongeveer 5% van de leerlingen voorkomt, dyslexie tussen 5% en 7% en dat ook 5% van de leerlingen een taalontwikkelingsstoornis heeft. Kortom...er is vastgesteld dat 1 op de 20 leerlingen een TOS heeft, dus op de reguliere scholen komt de problematiek TOS net zo vaak voor als ADHD en dyslexie.

---

### TOS een onzichtbare handicap

---

TOS is een onzichtbare handicap en het is noodzakelijk dat wij deze problematiek in het zicht brengen, deze leerlingen hebben hulpvragen en het zijn duidelijke hulpvragen die onze aandacht verdienen.

De cijfers zijn duidelijk en toch blijkt dat op veel scholen geen enkel kind zit met een taalontwikkelingsstoornis, of zijn er maar 1 of 2 leerlingen met een diagnose TOS. Het is een problematiek die niet voldoende gesignaleerd wordt of kennelijk moeilijk te signaleren is. De problematiek die een TOS met zich meebrengt kan een grote invloed hebben op gedrag,

leren, en op het sociaal emotioneel welbevinden, waardoor het ondertussen toch echt een noodzaak wordt om deze kinderen bijtijds te signaleren en de hulp te bieden die zij nodig hebben. Wat gebeurt er als er niet gesignaleerd wordt? Deze kinderen lopen dan het risico op school een achterstand op te bouwen die niet in te lopen is. Een achterstand op alle vakgebieden aangezien er geen vakgebieden zijn waarbij taal geen belangrijke factor is. Als je met een taalontwikkelingsstoornis de basisschool verlaat is er vaak sprake van een taalontwikkelingsachterstand van 1,5 of 2 jaar. Wanneer je woordenschat, je taalbegrip en je grammaticale vaardigheden zwak zijn, heb je echt een dobber aan de schoolboeken met de schooltaal in het VO. Vaak komen deze leerlingen dan op een lager onderwijsniveau terecht dan dat zij qua intelligentie zouden aankunnen. Dit heeft natuurlijk alle gevolgen voor stages en het latere deelnemen aan de maatschappij. Hoe eerder er gerichte hulp gegeven wordt hoe beter. Feit is dat er veel kinderen zijn die niet herkend worden met deze problematiek en dus niet de hulp krijgen die zij nodig hebben.

---

### *Communicatie is de basis van ons functioneren*

---

De TOS- problematiek is breed en kan per kind verschillen. Wat deze kinderen gemeen hebben is de problematiek met betrekking tot de communicatieve redzaamheid. Je communicatief kunnen redden, dat is zoveel meer dan alleen een praatje met een klasgenoot en dat 'praatje' op zich kan voor een leerling met TOS al een probleem zijn. Is communicatie niet onze basis voor ons functioneren? Ons functioneren op sociaal emotioneel gebied, dus thuis, op school en in de maatschappij. Onze communicatieve redzaamheid is ook wie wij 'zijn'. Het is belangrijk dat wij deelgenoot kunnen zijn van gesprekken, dat wij gegeven informatie begrijpen en ernaar kunnen handelen, het is belangrijk dat wij emoties kunnen verwoorden en kunnen aanvoelen en wanneer dit niet lukt dan ontstaat er een gevoel van onvermogen.

Wanneer er sprake is van gevoelens van onvermogen en onmacht uiteten wij mensen dit met 'gedrag' en dat is wat wij dus bij deze kinderen waarnemen en vaak als ongewenst bestempelen. Niet alleen het gedrag dat gepaard gaat met fysiek geweld of verbaal geweld, want ja verbaal geweld dat kunnen deze kinderen met TOS wel, maar ook gedrag dat gepaard gaat met teruggetrokken gedrag, depressiviteit of lichamelijke klachten. Reden genoeg dus om deze kinderen, met deze hulpvragen die geuit worden door middel van gedrag, te gaan signaleren en te helpen.

Communicatieve redzaamheid is niet alleen het gebruiken van taal en het verwoorden van gedachten en emoties, het heeft naast de productieve vaardigheden ook receptieve vaardigheden, dus het ontvangen en verwerken van taal. Kinderen met een taalontwikkelingsstoornis verwerken de informatie die binnen komt vertraagd. Vaak begrijpen ze het wel, maar hebben gewoon even tijd nodig om de binnenkomende informatie te verwerken, we spreken dan van een vertraagde informatieverwerking. Dan valt het niet mee als je in de klas zit in het VO en er van je verwacht wordt dat je de instructie volgt en tegelijkertijd aantekeningen maakt. Het is soms echt onmogelijk om te onthouden wat de docent vertelt over het huiswerk van de komende week. Juist voor deze leerlingen is het van groot belang dat de docenten dit goed noteren op een internetportal van de school. Voor de basisschoolleerling is het bijvoorbeeld van groot belang dat de

instructie gevisualiseerd wordt en in stappen wordt aangeboden, of nog even in het kort herhaald wordt.

---

### *TOS en Dyslexie*

---

Niet alle leerlingen met TOS ontwikkelen per definitie een leesprobleem, maar bij een leerling met TOS is er wel vaak sprake van leesproblemen of zelfs dyslexie. Er is sprake van een verhoogd risico met betrekking tot een leesstoornis en het kan zelfs zo zijn dat de leesvaardigheid zich zonder problemen ontwikkeld in groep 3, maar dat de problemen later ontstaan. Dit komt dan door een beperkte woordenschat of een onvoldoende grammaticale ontwikkeling. In het VO kunnen er dan vervolgens grotere problemen ontstaan met Nederlands en andere talen en dit zien wij dan in de praktijk vooral wanneer leerlingen verslagen moeten schrijven, brieven moeten maken en samenvattingen.

Niet elke leerling met een TOS heeft dyslexie en omgekeerd, wel blijkt uit de literatuur dat er in 40—50% van de gevallen sprake is van een comorbiditeit, wat betekent dat er naast de taalontwikkelingsstoornis sprake van een leesstoornis. Er is nog veel onderzoek in het veld gaande en vooral ook noodzakelijk.

Een leesstoornis of een dyslexie naast een TOS kan worden aangetoond door aan te geven dat de leesproblemen er zijn ondanks gericht, en ondersteunend onderwijs en na extra ondersteuning en begeleiding. Begeleiding gericht op de TOS en op de dyslexie is dan wenselijk, want beide stoornissen hebben ieder een andere, op de problematiek gerichte, directe begeleiding nodig.

---

### *'Vastlopende' hoofden*

---

Leerlingen met TOS hebben te kampen met 'volle' en 'vastlopende' hoofden, want alle informatie komt wel (vertraagd) binnen, maar kan niet de directe en juiste route vinden naar dat stukje in hun hoofd waar de binnenkomende informatie bij past. Dat is best lastig, want als je het een nog aan het verwerken bent, komt de volgende informatie al binnen. De juf gaat verder met de instructie in de klas, alleen ben jij nog bezig met het verwerken van het eerste stukje instructie.

Het tempo is niet bij te houden en dat maakt dat je veel vergeet, slordig werkt en veel kwijt raakt. Zo'n vol hoofd kan je vergelijken met een moment dat alles je boven het hoofd groeit en dat je je best doet om alles bij te houden. Overal plak je memobriefjes om niets te vergeten. Deze kinderen hebben in hun hoofd een wirwar van memobriefjes waardoor alles chaotisch lijkt. Jouw hulp met organiseren en plannen en het visueel ondersteund aanbieden van de instructie, of even herhalen van de instructie is voor hen van groot belang om ook mee te kunnen doen. Wanneer je het tempo niet aankan, altijd van alles vergeet en gewoon even niet meer weet waar het over gaat, maakt dat je je dom voelt en faalangst ligt om de hoek.

Het kan zijn dat TOS niet herkend wordt, omdat men in de eerste instantie de problematiek

verward met de kenmerken van een Dyslexie of zelfs van autisme. Problemen met betrekking tot de communicatieve redzaamheid is een belangrijk kenmerk van een TOS. Problemen met betrekking tot de communicatieve redzaamheid zijn ook in de andere stoornissen als belangrijk kenmerk terug te vinden en vandaar de overlap en vaak de verwarring. De trage informatieverwerking is ook bij veel vormen van autisme en bij ADHD een kenmerk van de gedragsproblematiek. Dat maakt goed observeren lastig en daarbij blijft het belangrijk dat wij ons bewust zijn van het feit dat wij leerkrachten en geen diagnosticus zijn. Signaleren mag, maar interpreteren dat moeten wij vooral overlaten aan de professionals.

Vroegtijdige signalering is erg belangrijk. Goed observeren in de klas en niet direct interpreteren, maar vooral hulp zoeken en doorverwijzen voor verder onderzoek.

*U vindt observatielijsten als download met betrekking tot de [communicatieve redzaamheid](#) onder deze link op de pagina van [Smartonderwijs](#). bron: toets & observatielijsten, Anita Cremer & Marianne Verweij, 2010*

